

УДК 336.02.001.42 (477)

Урсова З.П.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку та аудиту
Запорізького національного університету***Хруцова Н.В.***студент
Запорізького національного університету*

СТАНОВЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО ЙОГО РОЗВИТКУ

У статті охарактеризовано поетапний розвиток фінансового контролю в Україні та сформовано його закономірності. Досліджено організаційну структуру Державної контрольно-ревізійної служби України та функціонування окремих її підрозділів. Обґрунтовано проблемні аспекти в подальшому розвитку фінансового контролю в Україні та надано рекомендації щодо їх уникнення.

Ключові слова: фінансовий контроль, контрольно-ревізійна служба, Міністерство фінансів України, розвиток, ревізія.

Урсова З.П., Хруцова Н.В. СТАНОВЛЕНИЕ ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ В УКРАИНЕ. ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ДАЛЬНЕЙШЕГО ЕГО РАЗВИТИЯ

В статье охарактеризовано поэтапное развитие финансового контроля в Украине, и сформированы его закономерности. Исследована организационная структура Государственной контрольно-ревизионной службы Украины и функционирования отдельных ее подразделений. Обоснованы проблемные аспекты в дальнейшем развитии финансового контроля в Украине, и даны рекомендации по их устранению.

Ключевые слова: финансовый контроль, контрольно-ревизионная служба, Министерство финансов Украины, развитие, ревизия.

Urusova Z.P., Khruscheva N.V. FORMATION OF FINANCIAL CONTROL IN UKRAINE. PROBLEMS AND PROSPECTS ITS FURTHER DEVELOPMENT

The article described the phased development of financial control in Ukraine and formed its laws. Studied the organizational structure of the State Audit Service of Ukraine and the functioning of its individual units. Reasonably problematic aspects in the further development of financial control in Ukraine and recommendations to address them.

Keywords: Financial Control, Auditing Service, Ministry of Finance of Ukraine, development, audit.

Постановка проблеми. Державний контроль є невід'ємною складовою управління національним господарством і його окремими ланками. Його роль в ринкових умовах визначається необхідністю усунення прорахунків в управлінні економікою, наявністю недоліків у фінансовій практиці, неефективністю витрачання коштів або розкраданням майна, закономірністю ускладнення господарських і економічних зв'язків, сприяння збалансованості між потребою в фінансових ресурсах та розміру грошових доходів і фондів народного господарства; виявлення внутрішньовиробничих резервів зростання фінансових ресурсів; сприяння раціональному витрачання матеріальних цінностей і грошових ресурсів на підприємствах, в організаціях і бюджетних установах; сприяння високої віддачі зовнішньоекономічної діяльності підприємств, у тому числі за валютними операціями. Підвищення ефективності фінансового контролю в Україні необхідне для забезпечення фінансової дисципліни під час проведення реформування народного господарства. Саме тому проблема створення досконалої системи державного фінансового контролю є актуальною на даному етапі розвитку національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансового контролю є доволі актуальною темою сьогодення і розглядається науковцями, деякі аспекти викладені у наукових та практичних роботах вітчизняних учених, серед яких особливо необхідно виділити З.П. Урсову, В.В. Акімова [1], С.В. Бельчика [2], Л.К. Кінащука [3], М.І. Сивульського [4], О.П. Гетманця [5]. Також слід відзначити економістів та науковців, що розглядали безпосередньо проблемні питання ефективної організації роботи Державної контрольно-ревізійної служби. М.В. Ба-

риніна-Закірова [6], Н.І. Березовська [7]. Н.В. Шевченко проводили аналіз сучасних тенденцій розвитку системи державного фінансового контролю, формувала напрямки її вдосконалення [8], С.В. Осадчук досліджувала напрямки стабілізації фінансово-бюджетної дисципліни на регіональному і місцевому рівнях [9], О.М. Чуль і Ю.М. Барський приділили значну увагу проблематиці функціонування державного фінансового контролю на етапі економічного розвитку [10]. Проте проблеми та перспективний розвиток контрольно-ревізійної служби України в системі фінансового контролю потребує подальшого дослідження, що допоможе нормативному закріпленню її статусу, а також сформує базу для подальшого стабільного розвитку.

Постановка проблеми. Мета даної роботи – проаналізувати сучасний стан державного фінансового контролю в Україні та визначити проблеми та перспективи подальшого розвитку державних контрольно-ревізійних служб.

Виклад основного матеріалу. Державний контроль відіграє важливу роль в господарському механізмі управління народним господарством, оскільки координує і погоджує ряд процесів, виконання яких здійснюється колективом працівників. Чіткі вимоги закону та його завдання переконливо підтверджують, що державний фінансовий контроль (ДФК) є невід'ємною складовою єдиної системи державного управління, що сприяє здійсненню ефективної загальнодержавної економічної політики, веде постійний нагляд за фінансовими ресурсами, стоїть на заваді будь-яким порушенням фінансової дисципліни, зловживанням у сфері управління державною та комунальною власністю.

Історія Служби фінансового контролю нерозривно пов'язана з історією становлення державності як складова її фінансової безпеки. З 1937 до 1956 року фінансовий контроль в Україні здійснювало Контрольно-ревізійне управління Наркомату, пізніше Міністерство фінансів СРСР. У 1956 році Контрольно-ревізійне управління було створене у складі Мінфіну України [12].

Формально розвиток державної контрольної служби в Україні та її становлення в системі виконавчої влади почались після набуття країною незалежності та прийняття 26 січня 1993 року Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» [11], що за роки своєї чинності зазнав чисельних змін і доповнень. Внесені зміни цілком природні, оскільки Україна за роки своєї незалежності пройшла складний шлях від переважно державної до різноманіття форм власності. У цілому в нову редакцію Закону внесено більше сімдесяти змін і доповнень. З одного боку, ці зміни були введені задля адаптування вимог законодавства до змін в національній економіці задля безперешкодного подальшого розвитку. З іншої ж сторони, ці зміни мають негативний вплив на стабільність нормативно-правової основи державної фінансової роботи.

Практично державна контрольно-ревізійна служба (ДКРС) в Україні, згідно з чинним законодавством, має трирівневу організаційну структуру, зображену на рисунку 1.

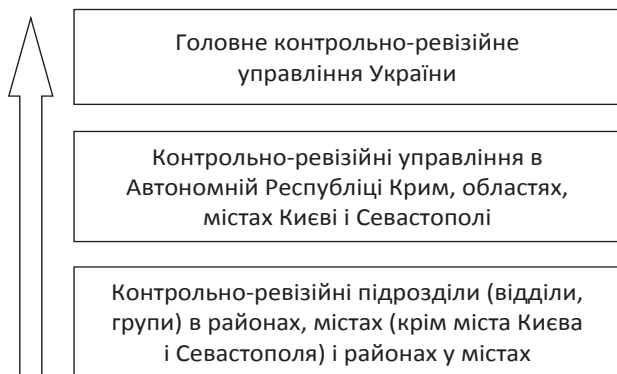

Рис. 1. Організаційна структура ДКРС в Україні [11]

Нормативно-правовими актами, які регламентують діяльність органів Держфінінспекції України, є Указ Президента України від 23.04.2011 № 499/2011 «Про Положення про Державну фінансову інспекцію України», Бюджетний кодекс України, наказ Міністерства фінансів України від 03.10.2011 № 1236 «Про затвердження положень про територіальні органи Державної фінансової інспекції України та їх підрозділи», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 19.10.2011 за № 1212/19950, та інші. Фінансування органів державної контрольно-ревізійної служби здійснюється за рахунок коштів державного бюджету.

Нині в Україні існує значна кількість державних органів і служб, які наділені повноваженнями

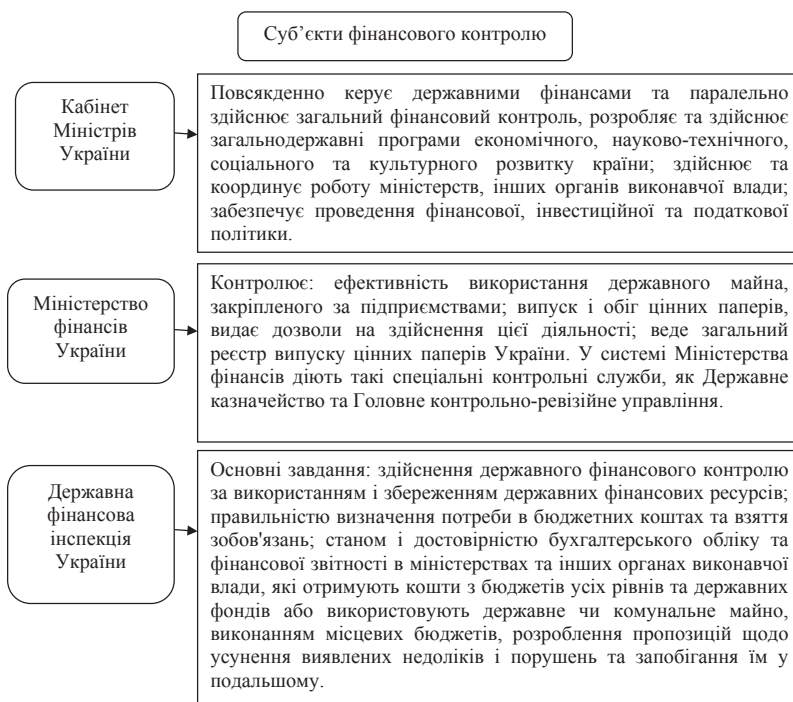

Рис. 2. Завдання та повноваження органів фінансового контролю в Україні [1, с. 7]

здійснювати контроль, зокрема фінансовий. Так, у сфері державного фінансового контролю діють Рахункова палата, Головне контрольно-ревізійне управління України, Державне казначейство України, Державна податкова служба, Державна митна служба України, Державна комісія з цінних паперів і фондового ринку, Фонд державного майна, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг тощо, а також відповідні служби центральних органів влади (рис. 2).

Із рисунку 2 можна зробити висновок, що сутність та значення кожного з органів фінансового контролю полягають у тому, що при його здійсненні в сфері державної служби, по-перше, перевіряються дотримання органами державної влади та місцевого самоврядування встановленого правопорядку процесу фінансової діяльності; по-друге, встановлюється обґрунтованість ефективного та раціонального використання державних ресурсів, законності та правильності їх витрачання, ощадливе використання матеріальних і грошових ресурсів; по-третє, перевіряється виконання фінансових зобов'язань перед державою та органами місцевого самоврядування, організаціями та громадянами; по-четверте, контролюється неухильне дотримання законності й дисципліни в діяльності працівників підконтрольних органів шляхом перевірки фактичної реалізації ними положень Конституції України, вимог чинного законодавства та підзаконних актів; по-п'яте, досліджується своєчасність та повнота виконання контрольованими суб'єктами фінансових зобов'язань перед державою та органами місцевого самоврядування; по-шосте, встановлюється дотримання правильності здійснення фінансових операцій, зберігання коштів і матеріальних засобів, запобігання порушенню законності в сфері фінансової діяльності, забезпечення відшкодування матеріального збитку; виявлення винних осіб і притягнення їх до відповідальності. Всі перелічені пункти реалізуються через права, надані ДКРС відповідно до чинного законодавства.

Чітке визначення функціональних обов'язків та виконання посадовими особами ДКРС законів та інших нормативно-правових актів дає позитивні результати. Так, в 2013 році було оприлюднено результати роботи та зафіксовано зміни в наступних показниках:

- на 32% зменшились незаконні витрати в бюджетних установах, організаціях та в державних цільових фондах;
- в 2013 році знайдено в 1,5 разів менше фінансових порушень порівняно з 2012 роком;
- недотримання фінансових ресурсів загальним та спеціальним фондами бюджету зменшилось на 21%;
- на 5% скоротились недостачі в бюджетних установах та організаціях і в державних цільових фондах;
- проведення витрат з порушенням законодавства становило 7 764 та 5 413 в 2012 та 2013 роках відповідно [12].

На жаль, факти розкрадання, нецільового використання бюджетних коштів не поодинокі, і не завжди органи ДКРС можуть оперативно та ефективно виконувати свої функціональні обов'язки через недосконалість вітчизняного законодавства.

Таким чином, аналізуючи ефективність фінансового контролю в Україні, можна виокремити низку проблем, що потребують негайного вирішення, а саме:

- порушення принципів і норм бюджетного законодавства, порядку та процедури проведення державних закупівель; порушення в процедурі поділу бюджетних коштів між бюджетами та фондами різних рівнів;
- неефективність управління державним майном у частині необ'єктивності умов його використання та оренди, умов продажу земельних ділянок [9];
- переважна більшість контрольно-перевіркових процедур має фіскальний характер. На практиці найчастіше використовують ревізію та перевірку. Ці методи дають змогу лише виявити фінансові порушення, констатувати негативні явища, але не дають змогу запобігти їм чи вивчити причини їх виникнення;
- переважання заходів подальшого (наступного) контролю. Існуючі процедури попереднього та поточного контролю (які, як свідчить досвід зарубіжних країн, є найбільш дієвими) у межах діючої системи фінансового контролю є досить слабкими та неврегульованими;
- неусвідомлення важливості внутрішнього фінансового контролю як в системі управління державними фінансами, так і керівниками підприємств, установ, організацій [3, с. 97-99];
- низький рівень дієвості механізму адміністративних стягнень. Сума штрафу за нецільове або незаконне використання бюджетних коштів значно менша за обсяги бюджетних коштів, які держава втрачає через зловживання посадових осіб, і не може забезпечити повною мірою відшкодування цих збитків [6, с. 45-46].

Зазначені недоліки потребують якомога швидкого вирішення. Це, в свою чергу, матиме прямий вплив на зміцнення фінансового становища держави, забезпечення раціонального розподілу і перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту, дотримання пропорційності розвитку економіки, пошук додат-

кових резервів економічного зростання, здійсненні режиму економії.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, фінансовий контроль є важливою функцією держави, що забезпечує умови нормального функціонування фінансової системи. В сучасних умовах ДФК є невід'ємною частиною економіки країни, адже основне його призначення – покращення фінансової дисципліни в країні, сприяння успішній реалізації фінансової політики, ефективному використанню фінансових ресурсів. Проте внаслідок існування недоліків у нормативно-правовому, організаційно-технічному, інформаційному та кадровому забезпеченні в системі державного фінансового контролю сформовано ряд системних проблем, що призводять до нераціонального управління державним майном і використання бюджетних ресурсів. Проаналізовані недоліки вітчизняного фінансового контролю, потребують негайного вирішення для стабілізації і подальшого розвитку економіки. Для усунення виявлених недоліків у системі державного фінансового контролю необхідним є: дотримання міжнародних принципів фінансового контролю на державному та регіональному рівнях; впровадження превентивних форм державного фінансового контролю в роботу контролюючих суб'єктів; організація роботи внутрішнього аудиту в бюджетних установах та організаціях; використання ризикоорієнтованого підходу при виборі об'єктів перевірки серед бюджетних підприємств, установ, організацій і підприємств, що використовують бюджетні фінансові ресурси або державне майно.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Акімов В.В. Актуальні завдання державної контроль-ревізійної служби України: практика і проблеми // Урядовий кур'єр. – 2010. – № 6. – С. 23–26.
2. Бельчик С.В. Ефективний контроль неможливий без якісного правового поля // Фінансовий контроль. – 2006. – № 3 (32). – С. 12–15.
3. Кінашук Л.К. Фінансовий контроль в системі державного управління // Підприємство, господарство і право. – 2008. – № 11. – С. 97–99.
4. Сивульський М.І. Результати роботи Державної контроль-ревізійної служби України // Фінансовий контроль. – 2010. – № 2. – С. 37–45.
5. Гетманець О.П. Колізії та прогалини бюджетного законодавства щодо контрольних повноважень органів державної контроль-ревізійної служби України // Фінансовий контроль. – 2010. – № 7. – С. 45–52.
6. Бариніна-Закірова М.В. Деякі проблеми нормативно-правового характеру у сфері державного фінансового контролю / М.В. Бариніна-Закірова // Фінанси України. – 2009. – № 1. – С. 45–46.
7. Березовська Н.І. Державний фінансовий контроль в Україні та шляхи його вдосконалення / Н.І. Березовська // Фінанси України. – 2010. – № 8. – С. 118.
8. Шевченко Н.В. Реформування системи державного фінансового контролю в Україні: проблеми та перспективи / Н.В. Шевченко // Вісник Української академії банківської справи, 2010. – № 2 (29). – С. 42–45.
9. Осадчук С.В. Стан та проблеми державного фінансового контролю на регіональному та місцевому рівні / С.В. Осадчук // Теоретичні та прикладні питання державотворення. – 2008. – № 3.
10. Чуль О.М. Система державного фінансового контролю: функціонування, проблематика, оптимізація / О.М. Чуль, Ю.М. Барський // Економічний простір. – 2011. – № 45. – С. 193–202.
11. Закон України «Про державну контроль-ревізійну службу в Україні» // ВВР України. – 1993. – № 12. – Ст. 110.
12. Офіційний сайт Головного контроль-ревізійного управління України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dkrs.gov.ua.